

Propovijed gospićkog biskupa Zdenka Križića Vukovar, 18. studenoga 2022.

Nalazimo se u gradu u kojem je, u jednom tragičnom vremenu, haralo užasno zlo: ubijanje, razaranje, pljačka, mržnja, nasilje i sve drugo što ide pod nazivnik: brutalnost, nehumanost, nečovječnost. Spominjemo se toga vremena s velikom tugom.

No, ne smijemo ostati samo na tuzi. U nama je i radost što je zlo pobijeđeno i što danas možemo slušati utješan glas mira. To je glas koji dolazi odozgo, od Boga.

U odlomku iz poslanice Efežanima, koji smo čuli u prvom čitanju, Pavao definira Isusa kao MIR naš i njegov dolazak kao dar mira svima koji ga žele primiti: I „**onima koji su blizu i onima koji su daleko**“, kako veli Apostol.

Svi mi znamo da mir nije samo puka odsutnost rata, nego daleko više. Mir je i duhovna kategorija, to je unutarne ispunjenje čovjeka.

Ratovi puškama i tenkovima imaju svoj izvor u ljudskoj nesređenoj i zatrovanoj nutrini; oni proizlaze iz urušene i deformirane savjesti koja je postala nesposobna razlikovati dobro i zlo; oni su proizvod srca zatrovanog bahatošću i ispunjenog željom za dominiranjem nad drugima. Kada grešni nemir ovlada ljudskom nutrinom takav će čovjek nužno proizvoditi rat manjih ili većih razmjera.

To je tako od prvog čovjeka, kako nalazimo zapisano u Bibliji, pa do naših dana. Napast pred kojom su pali prvi ljudi sadržana je u glasu zmije: „**Bit ćete kao bogovi**“ (Post 3,5). Kako ovaj glas godi ljudskoj taštini! Biti kao bogovi, biti božanstva!

Ali takvi „bogovi“ ne traju dugo. Brzo budu potrošeni i odbačeni. Tako i prvi ljudi: željeli su postati bogovi, a završili su u golotinji i praznini. Oholost i taština ponesu, a onda brzo pretvore osobu u bijedu. Kajin, nakon ubojstva brata, umjesto slave postao je samo „**skitnica**“ i „**lualica**“ na zemlji (Post 4,12.14).

Biblija odmah na početku prikazuje zastrašujuće lice zla, napose u njegovoj progresivnosti. Zlo je nezasićeno, uvijek traži više.

Kajin, nakon što je ubio brata, izjavljuje: „**Tko god me nađe može me ubiti**“. Koga se on zapravo plaši kad drugih ljudi i nema? Kajin nosi zlo u sebi, i to zlo u njemu proizvodi osjećaje ugroženosti. Zato su ljudi zla opasni jer vide svugdje neku prijetnju. A kako je napad najbolja obrana ovakvi ljudi imaju potrebu napadati sa uvjerenjima da se brane. A zlo samo raste.

Ne trebamo se čuditi tolikom broju žrtava i zločina ovdje i drugdje, kao i načinu na koji su učinjeni. Lice zla je od početka isto.

Istina, često se pitamo: kako je moguće da čovjek može ubijati drugog čovjeka tako svirepo i hladno? Kakva mora biti nutrina takvih ljudi koji ubijaju?

Biblijski pisac, prije više od 3.000 godina, daje odgovor na ova pitanja kada veli: „**Duša opakoga želi zlo: u njega nema samilosti za bližnjega**“ (Izr 21,10).

Kako je strašno kada čovjek dođe do stanja da mu duša želi samo zlo! Svaka vrsta zlodjela je tada moguća.

Osim toga, Biblija ističe da se zločinci čak „vesele čineći zlo“ (Izr 2,14). I to nam nije nepoznato. U mnogim našim mjestima gdje su počinjeni zločini, zločinci su ih začinili sa pjesmama jezivih sadržaja. Vukovarčani dobro znaju kakve su se pjesme pjevale u ovom gradu nakon njegova pada.

Zlo kada okupira dušu ne napušta je lako. Cijena oslobođenja od zla uvijek je jako visoka. Zar nemamo to iskustvo? Zahvalni smo Bogu da smo imali ljude koji su bili spremni platiti tu cijenu svojim životom. Ne smijemo nikada zaboraviti zahvalnost koju im dugujemo.

Kada sa žalošću razmišljamo o zlu koje su činili drugi, ne smijemo zaboraviti da nositelj zla može biti i svatko od nas. Nitko od nas nije posve imun na zlo. I svako od nas može proizvoditi patnju drugima, počevši od članova vlastite obitelji pa nadalje. Možda je nekada puno lakše boriti se i pobijediti zlo koje dolazi izvana, nego li ono koje se nalazi u našoj nutrini.

Može se pobijediti vanjskog neprijatelja, ali to još ne znači da smo ostvarili istinsku slobodu. Nužno je prebaciti težište borbe na područje vlastite nutrine i tu uspostaviti kontrolu i ne dopustiti da postanemo uzrokom patnje drugima.

Radi se o napornoj borbi čupanja korijenja zla iz vlastitih duša. To su sada naši ratovi u kojima moramo pobijediti. Bez te pobjede sve druge dobivene bitke neće nam donijeti istinsku sreću.

Nismo ovdje na ovom memorijalnom mjestu, braćo i sestre, da se, sjećajući zločina i tragedije, na bilo koji način ispunimo mržnjom, prezirom ili željom za osvetom. Takvi osjećaji bi profanirali ovo sveto mjesto i sve njegove žrtve. Kao vjernici smo pozvani da u poniznoj molitvi prikazujemo Bogu sve one čiji je život ovdje nasilno skončan. To moramo činiti s osjećajima iskrenog praštanja. Tako je radio i tako nas je učio naš Učitelj, Isus. On zna da praštanje čisti i ozdravlja dušu. A bez zdrave duše nema zdrave budućnosti.

Isus je s križa zavapio Bogu da oprostí njegovim ubojicama i to s naglaskom da oni ne znaju ono što čine. U prvi mah se može imati dojam da je Isus ovom tvrdnjom pretjerao. Ali nije.

Jer zbilja je istina da ni jedan zločinac ne zna što čini. Zlo proizlazi iz čovjekova potamnjelog uma. Sam Isus definira ljude zla kao one koji vole tamu, a ne svijetlo. Od svijetla bježe, veli on (Iv 3,19). Tama je njihov prirodni ambijent jer zlo nužno dovodi do pomračenja uma.

U evanđelju je namjerno istaknuto da je bila noć u trenutku kada se Juda zaputio izdati Isusa. Evanđelist nije mislio na noć u kozmičkom smislu, nego na stanje njegove nutrine. Zato Biblija čovjeka zla naziva luđakom. I još ističe da zlikovci nisu, i nikada ne mogu biti, sretni ljudi: „**Zlikovac se muči cijelog svoga vijeka**“ (Job 15,20), veli Biblija.

Sve ovo govori da zločinci nisu ljudi koje treba mrziti, nego žaliti. Jer čovjek koji čini zlo drugima, najviše ga čini samome sebi. Zato je nepotrebno proklinjati osobu zla jer

prokletstvo već ima. Besmisleno je mrziti zločince jer mržnjom samo škodimo sebi, mržnjom trujemo svoje srce. Zato Bog poručuje: „**Nemoj se srditi zbog zločinaca, nemoj zavidjeti opakima, jer zao čovjek nema budućnosti, svjetiljka opakih gasi se**“ (Izr 24,19).

Istina, nekada nam se čini da to nije uvijek tako. Nekada se ima dojam da čovjek nepravde i nepoštenja ima više uspjeha nego poštenjaci i čestiti, pa tako stavimo u pitanje samoga Boga i njegovu pravednost.

Problem je u tome što ne uspijevamo vidjeti cijelu stvarnost osobe koja čini zlo, njezino unutarnje stanje, a ni njezin svršetak. Biblija, počevši od prvih stranica, stavlja naglasak da se zlo uvijek vraća onomu koji ga čini i tu nema iznimki.

Kada govorimo o kršćanskom praštanju ne mislimo na ono hladno i površno praštanje koje nikoga ne rasterećuje, nego na praštanje iz srca na što Isus stavlja naglasak. To praštanje oslobađa od mržnje jer se čini zbog Boga budući da se njemu prepušta sud i presuda. Njegovom pravednom sudu ne može nitko izmaknuti. Zato Božja riječ opominje: „**Nemoj govoriti: 'Osvetit ću se za zlo'. Čekaj Jahvu**“ (Izr 20,22).

A apostol Pavao moli prve kršćane koji trpe progonstvo i poručuje im: „**Nikome ne vraćajte zlo za zlo ... Ne osvećujte se, ljubljeni, sami, nego to prepustite srdžbi Božjoj, jer stoji pisano: 'Osveta je moja, veli Gospodin, ja ću je vratiti'. Naprotiv, ako je tvoj neprijatelj gladan, nahrani ga, ako je žedan, napoji ga! ... Ne dopusti da te svlada zlo, već zlo svladavaj dobrim**“ (Rim 12,17-21).

To je jedini put koji jamči pobjedu. To je put kojim je išao Isus. On se nikada nije služio nasiljem. On se služio drugom vrstom sile: a to je ljubav i praštanje. To je Božja snaga koja na kraju uvijek pobjeđuje. To je Isusov program koji je on definirao na gori blaženstava u kojem je isključena svaka mogućnost nasilja. Jer nasilje nikada nije riješilo ni jedan problem, osim što je umnožilo samo sebe.

Mi ćemo često čuti izjave koje kažu: „**Treba oprostiti, ali se ne smije zaboraviti**“. Nema ništa sporno u ovakvom stavu, ali je pitanje što je zbilja sadržano u tom da se „ne smije se zaboraviti“? Nekada se čini da je u toj frazi, više od oprosta prisutna prijetnja, a nerijetko i poziv na osvetu. Ako sjećanje na zločine samo proizvodi negativne osjećaje koji pobuđuju mržnju, tu nema pravog oprosta. Takav oprost ne rasterećuje, ne daje slobodu. Iz takvog oprosta niču samo nove prijetnje. To je lažni oprost koji zapravo skriveno njeguje mržnju i diskretno potiče na osvetu.

Isus je svojim stradanjem pokazao da konačnu pobjedu uvijek slavi ljubav i praštanje, a ne osveta. To mora biti i put Isusovih učenika. Ovo ne znači da Isus od nas traži da uvijek pružimo i drugi obraz, da se ne smijemo braniti od agresora i nasilnika. Ne, nego nam ne dopušta da braneći se, završimo tako da sami postanemo nasilni i zli.

Braćo i sestre, za nas ovo mjesto ima još jedno posebno značenje: ovo je mjesto našeg narodnog ispita savjesti. Ovo je mjesto gdje trebamo provjeriti kako živimo, kako čuvamo i kako njegujemo vrijednosti i ideale za koje su toliki naši ljudi položili svoje živote. To su vrijednosti domovine, slobode, odgovornosti, poštenja, istine, solidarnosti, pravednosti, zauzetosti za najsiromašnije i najranjivije.

Zato je važno zaustaviti se nad pitanjem: da li domovinu oplemenjujemo ili je rastačemo, da li ju volimo ili samo koristimo, da li u nju ulažemo ili se njome samo služimo za naše osobne interese bez obzira na druge i njihove potrebe?

To je odgovornost svih nas, ne samo onih koji su na vlasti. Vlasti se mijenjaju, a odgovornost mora biti konstanta svih. Ako toga nema, onda i stradali na ovom mjestu više tuguju nad nama nego što mi žalimo za njima. Onda ni oni više nisu pobjednici jer neće vidjeti ni znati smisao svoga stradanja i svoje žrtve.

Zaključio bih sa željom starozavjetnog patnika Joba koju je izrekao riječima: „**O kada bi se riječi moje zapisale i kada bi se u mjed tvrdu urezale; kad bi se željeznim dljetom i olovom u spomen vječan u stijenu uklesale**“ (Job 19,23-24).

Mi smo ispunili želju naših Jobova, naših stradalnika, pa smo željeznim dljetom i olovom, njihova imena, u spomen vječan u stijenu uklesali. Upišimo na isti način, u vlastita srca, želje naših stradalih branitelja da čuvamo, izgrađujemo i oplemenjujemo našu domovinu i promičemo ideale za koje su oni svoje živote dali. Amen.